

مقایسه اثربخشی مدارس متوسطه دوره دوم بر اساس اهداف آن دوره در آموزش و

پرورش ناحیه ۴ تبریز

شهرام رنج دوست^{۱*}، سعید دولتی^۲

۱- دکترای برنامه ریزی درسی
h.shahmohammadi@chmail.ir *
۲- دانشجوی دکترای برنامه ریزی درسی

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، مقایسه اثربخشی مدارس متوسطه دوره دوم بر اساس اهداف آن دوره در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز بوده است. جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل تمامی دبیران مدارس دوره دوم متوسطه ناحیه ۴ تبریز می باشد که مشغول تدریس در مدارس خاص و عادی می باشند و تعدادشان ۱۲۵۰ نفر هستند. حجم نمونه در پژوهش حاضر شامل ۲۹۰ نفر (۱۴۵ زن و ۱۴۵ مرد) می باشد که بر اساس جدول کرجسی مورگان و با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای از بین مدارس دخترانه و پسرانه خاص و عادی، انتخاب شدند. در این پژوهش از ابزار پرسشنامه تعدیل یافته استفاده شد. داده های حاصل از این پژوهش با استفاده از نرم افزار آماری SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. ابتدا با استفاده از روش های آماری توصیفی مانند میانگین و انحراف معیار، داده ها توصیف شدند. سپس با استفاده از آمار استنباطی و آزمون t دو گروهی مستقل، فرضیه ها مورد سنجش قرار گرفتند. یافته های پژوهش حاضر نشان داد که بین اهداف دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز تفاوت وجود دارد.

واژگان کلیدی: اثربخشی مدارس، اهداف دوره دوم متوسطه

۱- مقدمه

امروزه نهاد آموزش و پرورش از ابزارهای مهم تحقق اهداف و مقاصد اجتماعی و از پایه های اساسی رشد و توسعه هر کشوری محسوب می شود و از این نهاد به عنوان صنعت رشد یاد می شود و دولت ها بخش بزرگی از بودجه اجتماعی خود را به تقویت این نهاد و بهبودی کیفیت نظام آموزشی و اثربخشی آموزشی نهاد آموزش و پرورش اختصاص می دهند (میرغفوری و صیدی، ۱۳۸۶). نتایج تحقیقات نظریه پردازان نظام آموزشی در دو دهه اخیر بیانگر آن است که هر گونه اصلاح و پیشرفتی در

کیفیت نظام آموزشی و اثربخشی آموزشی به طور مستقیم به اثربخشی معلمان بستگی دارد و برای بهبودی نظام آموزش بایستی اثربخشی معلمان را افزایش داد (اندرسون^۱، ۱۳۷۷)، زیرا معلمان می‌توانند با وجود کمبود امکانات و فضای آموزشی بستر لازم را برای یادگیری و رشد فراگیران تسهیل و فراهم کنند و با به کارگیری شیوه‌ها و الگوهای مناسب تدریس و روابط انسانی با فراگیران موجب رشد فکری، اجتماعی، عاطفی، اخلاقی و خلاقیت آنان شوند و فراگیران را برای ایفای نقش و پذیرش مسؤلیت‌ها در جامعه آماده کنند (نقیه، ۱۳۸۹). به همین دلیل است که در نهاد آموزش و پرورش معلمان به عنوان خط مقدم و عامل آن نهاد تلقی می‌شوند، اما لازم به ذکر است طبق نتایجی که در دهه ۱۹۹۰ در دومین گردهمایی سازمان بین‌المللی کار در زمینه شرایط کار معلمان برگزار گردید، این نتیجه حاصل شد که اثربخشی معلمان در کل جهان به ویژه در کشورهای در حال توسعه مانند ایران، به مرحله فوق‌العاده پایینی تنزل کرده است (امین‌فر، پورظهیر و باقری، ۱۳۸۸). این نتایج مطابق است با نتایج طرح مهندسی اصلاحات آموزشی دهه ۸۰ در ایران، که بر مبنای آن سازمان آموزش و پرورش کشور نتوانسته است به اهداف اصلی و بنیادین خود دست یابد و سطح اثربخشی در سازمان آموزش و پرورش کاهش یافته است (وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۰).

کاهش اثربخشی آموزشی به معنای انجام نشدن یا ناقص انجام شدن فرآیند یادگیری و صورت نگرفتن جامعه‌پذیری کامل دانش‌آموزان (آینده‌سازان کشور) است که خود این امر نیز سبب کاهش سطح سواد، نبود کارشناسان و متخصصان در زمینه‌های مختلف و نبود شهروندان آگاه در آینده خواهد شد. به عبارت دیگر، پایین بودن اثربخشی معلمان در کشورهایی مانند ایران به معنای عدم پیشرفت در مسیر توسعه کاهش سرعت در مسیر توسعه‌یافتگی است و این امر مدت زمان پیشرفت و توسعه را دو چندان می‌کند. بنابراین ضروری است که به این مسأله رسیدگی شود. لذا بخشی از مسأله اصلی تحقیق حاضر آن است که چرا اثربخشی آموزشی در ایران به ویژه در دوره متوسطه که اندیشمندان این دوره را دوران طوفان، فشار و نقطه عطف زندگی نام نهاده‌اند و در گزارش نهایی اجلاس منطقه‌ای یونسکو به عنوان یک دوره انتقالی میان آموزش عمومی غیر تخصصی و دوره آموزش عالی معرفی گردیده است و در نظام تعلیم و تربیت کشورهای مختلف جهان اهمیت استراتژیک دارد، کاهش یافته است؟

با توجه به تعریف اثربخشی آموزشی، معلمان زمانی دارای اثربخشی آموزشی هستند که بتوانند اهداف نظام آموزش و پرورش را برآورده سازند. بنابراین به طور کلی پیش فرض اثربخشی آموزشی آن است که معلمان با اهداف نظام آموزش و پرورش آشنا باشند و نسبت به آن شناخت و آگاهی کامل داشته باشند. آیا این موضوع (شناخت معلمان از اهداف سازمان آموزش و پرورش) در کشور ما نیز صادق است؟ بنابراین بخش دیگری از مسأله تحقیق، بررسی میزان شناخت معلمان کشورمان از اهداف فعلی نظام آموزش و پرورش است و در نهایت چه رابطه‌ای بین میزان شناخت معلمان از اهداف مقطع متوسطه و میزان اثربخشی

¹ Anderson

آموزشی مدارس وجود دارد؟ تا به امروز چندین نسل از تحقیقات تجربی اثربخشی مدارس می‌گذرد. نسل اول تحقیقات اثربخشی در دهه ۶۰ و ۷۰ میلادی در ایالات متحده آمریکا و انگلستان شکل گرفت. نسل دوم تحقیقات اثربخشی مدارس شامل انتقادات پورکی و اسمیت بر مطالعات نسل اول است (وردیس، کریمکدیس و پاشیاردیس^۲ ۲۰۰۳). از دهه ۸۰ به بعد نیز تحقیقات اثربخشی مدارس به طور گسترده‌های در کشورهای مختلف جهان ادامه یافته است که در این راستا می‌توان به تحقیقات تجربی راتر، بروک اور و ماداوس به عنوان شاخص‌ترین تحقیقات تجربی اشاره کرد (هوی^۳، ۱۹۸۵).

در زمینه اثربخشی مدارس نیز، اندرسون معتقد است که اثربخشی مدارس تا حدود زیادی به اثربخشی معلمان وابسته است، زیرا بر این باور است که قبل از تأثیر مواد و وسایل آموزشی جدید بر دانش‌آموزان این معلمان هستند که باید مواد و وسایل مزبور را تأیید کنند و به کار برند. اندرسون اثربخشی را دستیابی به اهداف خاص تعریف می‌کند خواه این اهداف توسط خود معلمان، خواه توسط دیگران (مسئولان آموزش و پرورش) تهیه و تدوین شده باشند. در این زمینه‌ایشان تأکید می‌کنند افرادی که به دنبال بررسی در مورد افزایش اثربخشی معلمان و عوامل مؤثر بر اثربخشی هستند، باید اهداف مورد نظر معلمان را با دقت بشناسند و خود معلمان نیز باید از این اهداف آگاه باشند و معلم اثربخش معلمی است که دانش و مهارت‌های مورد نیاز جهت دستیابی به اهداف مورد نظر را داشته باشد و بتواند آنها را در زمان مناسب و به شیوه مطلوب به کار گیرد و اهدافی که مستقیم یا غیرمستقیم با یادگیری دانش‌آموزان مرتبط است را برآورده سازد. همچنین ایشان بر این باور است که شاخص‌های اثربخشی آموزشی نیز بایستی هماهنگ با اهداف نظام آموزش و پرورش باشد. همچنین اثربخشی مدارس لزوماً بایستی براساس رفتارها و یادگیری دانش‌آموزان ارزیابی شود نه براساس رفتارهای معلمان (اندرسون، ۱۳۷۷).

نقش و اهمیتی که آموزش و پرورش در رشد و توسعه کشورها نسبت به کارکردهای این نهاد توجه نمایند. امروزه کمتر کسی است که از نقش بی‌بدیل آموزش و پرورش در پیشرفت صنعتی و علمی کشورهای توسعه یافته بی‌اطلاع باشد. اگر اهداف آموزش و پرورش در فرایندی صحیح انتخاب نشوند طبعاً نمی‌توانند در مقام عمل راهنمای مناسبی باشند و البته صرفاً هدف‌های روی کاغذ خواهد بود که کمکی به اثربخشی مدارس نمی‌کنند (زکی، ادیبی و یزدخواستی، ۱۳۸۵).

با توجه به اینکه مدارس خاص (تیزهوشان، نمونه دولتی و شاهد) و مدارس عادی به لحاظ امکانات و ساعات آموزشی با مدارس عادی متفاوت می‌باشند، محقق در این پژوهش به دنبال ارزیابی و مقایسه مدارس متوسطه دوره دوم بر اساس اهداف آن دوره می‌باشد.

² Verdis, Krimakdis, Pashiardis

³ Hoy

هشتمین همایش ملی تازه‌های روانشناسی مثبت

وزارت آموزش و پرورش
اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان
مدیریت آموزش و پرورش شهرستان میناب دانشگاه هرمزگان

اسفندماه ۱۴۰۰ - بندرعباس

۲- روش

تحقیق حاضر از نظر شرایط کنترل پژوهش و به لحاظ محتوی کاری از نوع علی مقایسه ای است. جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل تمامی دبیران مدارس دوره دوم متوسطه ناحیه ۴ تبریز می باشد که مشغول تدریس در مدارس خاص و عادی می باشند و تعدادشان ۱۲۵۰ نفر هستند. حجم نمونه در پژوهش حاضر شامل ۲۹۰ نفر (۱۴۵ زن و ۱۴۵ مرد) می باشد که بر اساس جدول کرجسی مورگان و با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای از بین مدارس دخترانه و پسرانه خاص و عادی، انتخاب شدند. در این پژوهش از پرسشنامه تعدیل یافته کریم پور و الهام پور (۱۳۸۰) استفاده شد. لازم به ذکر است که دو متغیر اصلی تحقیق در یک پرسشنامه واحد مورد سنجش قرار گرفتند. برای تهیه پرسشنامه تحقیق شاخص‌های مربوط به هر کدام از متغیرهای تحقیق، با توجه به مبانی نظری و پژوهشی و تحقیقات قبلی استخراج و هر شاخص متناسب با سطح سنجش و با استفاده از طیف خاصی مورد سنجش قرار گرفتند. سپس، پرسشنامه مخصوص پاسخ‌گویان از طریق مراجعه پرسش‌گر به خود پاسخ‌گویان تکمیل گردید. این پرسشنامه دارای ۱۰۶ سوال می باشد. گویه‌ها بر اساس طیف جمع نمرات لیکرت طراحی شدند. به طوری که برای سنجش هر متغیری تعدادی گویه در نظر گرفته شد و در مقابل هر گویه یک طیف پنج گزینه‌ای از خیلی زیاد تا اصلاً قرار گرفت. مقیاس نمره‌گذاری گویه‌ها نیز بر مبنای یک تا پنج می‌باشد (خیلی زیاد = نمره ۵ و اصلاً = نمره ۱). زیرمقیاس های اهداف دوره دوم متوسطه بدین شرح بود که برای اهداف علمی و آموزشی (سوالات ۳۹ تا ۵۱)، اهداف اجتماعی (سوالات ۶۱ تا ۷۴)، اهداف اخلاقی (سوالات ۱۷ تا ۳۸)، اهداف فرهنگی (سوالات ۵۲ تا ۶۰)، اهداف اعتقادی (سوالات ۱ تا ۱۶)، اهداف اقتصادی (سوالات ۹۴ تا ۱۰۶)، اهداف زیستی (سوالات ۷۵ تا ۸۰) و اهداف سیاسی (سوالات ۸۱ تا ۹۳). در این تحقیق روایی صوری ابزار اندازه‌گیری مورد آزمون قرار گرفته شد. برای این منظور پرسشنامه پس از آزمون مقدماتی اولیه و اصلاحات انجام شده در اختیار جمعی از اساتید و محققان علوم تربیتی قرار گرفت که دارای دانش نظری و تحقیقاتی در زمینه مربوطه بودند. برای تعیین پایایی این پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است که مقدار آلفای کرونباخ به دست آمده ۰/۸۶ می باشد. داده های حاصل از این پژوهش با استفاده از نرم افزار آماری SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. ابتدا با استفاده از روش های آماری توصیفی مانند میانگین و انحراف معیار، داده ها توصیف شدند. سپس با استفاده از آمار استنباطی و آزمون t دو گروهی مستقل، فرضیه ها مورد سنجش قرار گرفتند.

۳- یافته ها

جدول ۱: فراوانی اعضای نمونه آماری برحسب سن

سن	فراوانی	درصد
۲۰-۳۰	۴۲	۱۴/۴۸

۳۲/۷۵	۹۵	۳۰-۴۰
۲۷/۲۴	۷۹	۴۰-۵۰
۲۵/۵۱	۷۴	۵۰ به بالا
۱۰۰	۲۹۰	جمع

جدول ۲: فراوانی اعضای نمونه آمار بر حسب جنسیت

درصد	فراوانی	جنسیت
۵۳/۴۴	۱۵۵	زن
۴۶/۵۵	۱۳۵	مرد
۱۰۰	۲۹۰	جمع

جدول ۳: فراوانی اعضای نمونه مورد مطالعه بر حسب میزان تحصیلات

درصد	فراوانی	میزان تحصیلات
۸/۶۲	۲۵	فوق دیپلم
۶۲/۰۶	۱۸۰	لیسانس
۲۲/۰۶	۶۴	فوق لیسانس
۷/۲۴	۲۱	دکتری
۱۰۰	۲۹۰	جمع

جدول ۴: مربوط به فراوانی اعضای نمونه مورد مطالعه بر حسب مدرسه عادی و خاص (تیزهوشان، نمونه دولتی و شاهد)

درصد	فراوانی	استفاده و عدم استفاده
۵۰	۱۴۵	عادی
۱۷/۲۴	۵۰	تیزهوشان
۱۷/۲۴	۵۰	نمونه دولتی
۱۵/۵۱	۴۵	شاهد
۱۰۰	۲۹۰	جمع

فرضیه اول

بر اساس نتایج جدول شماره ۵، تفاوت میانگین اهداف علمی-آموزشی ($t=۳/۶۲$, $df=۲۸۸$, $sig=۰/۰۳۸$) در مدارس خاص و عادی معنادار می باشد. بنابراین نتیجه می گیریم که فرضیه اول تایید می گردد. یعنی بین اهداف علمی-آموزشی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز تفاوت وجود دارد.

جدول شماره ۵: نتایج آزمون t دو گروهی مستقل جهت مقایسه نمرات اهداف علمی-آموزشی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس

خاص و عادی

آزمون t جهت مقایسه میانگین‌ها	آزمون لون جهت بررسی همسانی واریانس‌ها
---------------------------------	---------------------------------------

سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t	سطح معناداری	F
۰/۰۳۸	۲۸۸	۳/۶۲	۰/۱۸۶	۲/۷۴

براساس نتایج جدول ۶، تفاوت میانگین اهداف اجتماعی مدارس دوره دوم متوسطه ($\text{sig}=۰/۰۱۴$, $\text{df}=۲۸۸$, $t=۲/۴۵$) در مدارس خاص و عادی معنادار می باشد. بنابراین نتیجه می گیریم که فرضیه دوم تایید می گردد. یعنی بین اهداف اجتماعی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز تفاوت وجود دارد.

جدول ۶: نتایج آزمون t دو گروهی مستقل جهت مقایسه نمرات بین اهداف اجتماعی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی

آزمون t جهت مقایسه میانگین‌ها			آزمون لون جهت بررسی همسانی واریانس‌ها	
سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t	سطح معناداری	F
۰/۰۱۴	۲۸۸	۲/۴۵	۰/۲۹۲	۱/۱۱

براساس نتایج جدول ۷، تفاوت میانگین بین اهداف فرهنگی مدارس دوره دوم متوسطه ($\text{sig}=۰/۰۲۸$, $\text{df}=۲۸۸$, $t=۲/۲۷$) در مدارس خاص و عادی معنادار می باشد. بنابراین نتیجه می گیریم که فرضیه سوم تایید می گردد. یعنی بین اهداف فرهنگی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز تفاوت وجود دارد.

جدول ۷: نتایج آزمون t دو گروهی مستقل جهت مقایسه نمرات بین اهداف فرهنگی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی

آزمون t جهت مقایسه میانگین‌ها			آزمون لون جهت بررسی همسانی واریانس‌ها	
سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t	سطح معناداری	F
۰/۰۲۸	۲۸۸	۲/۲۷	۰/۱۶۴	۲/۲۴

براساس نتایج جدول ۸، تفاوت میانگین اهداف اخلاقی مدارس دوره دوم متوسطه ($\text{sig}=۰/۰۴۸$, $\text{df}=۲۸۸$, $t=۳/۱۲$) در مدارس خاص و عادی معنادار می باشد. بنابراین نتیجه می گیریم که فرضیه چهارم تایید می گردد. یعنی بین اهداف اخلاقی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز تفاوت وجود دارد.

جدول ۸: نتایج آزمون t دو گروهی مستقل جهت مقایسه نمرات بین اهداف اخلاقی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی

آزمون t جهت مقایسه میانگین‌ها			آزمون لون جهت بررسی همسانی واریانس‌ها	
سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t	سطح معناداری	F
۰/۰۴۸	۲۸۸	۳/۱۲	۰/۳۶۴	۲/۶۷

براساس نتایج جدول ۹، تفاوت میانگین اهداف اعتقادی مدارس دوره دوم متوسطه ($t=2/64$, $df=288$, $sig=0/036$) در مدارس خاص و عادی معنادار می باشد. بنابراین نتیجه می گیریم که فرضیه پنجم تایید می گردد. یعنی بین اهداف اعتقادی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز تفاوت وجود دارد.

جدول ۹: نتایج آزمون t دو گروهی مستقل جهت مقایسه نمرات بین اهداف اعتقادی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی

آزمون t جهت مقایسه میانگین‌ها			آزمون لون جهت بررسی همسانی واریانس‌ها	
سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t	سطح معناداری	F
۰/۰۳۶	۲۸۸	۲/۶۴	۰/۱۸۲	۱/۲۶

بر اساس نتایج جدول ۱۰، تفاوت میانگین اهداف اقتصادی مدارس دوره دوم متوسطه ($t=2/45$, $df=288$, $sig=0/029$) در مدارس خاص و عادی معنادار می باشد. بنابراین نتیجه می گیریم که فرضیه ششم تایید می گردد. یعنی بین اهداف اقتصادی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز تفاوت وجود دارد.

جدول ۱۰: نتایج آزمون t دو گروهی مستقل جهت مقایسه نمرات اهداف اقتصادی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی

آزمون t جهت مقایسه میانگین‌ها			آزمون لون جهت بررسی همسانی واریانس‌ها	
سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t	سطح معناداری	F
۰/۰۲۹	۱۸۲	۲/۴۵	۰/۳۵۴	۲/۷۲

بر اساس نتایج جدول ۱۱، تفاوت میانگین بین اهداف زیستی مدارس دوره دوم متوسطه ($t=3/23$, $df=288$, $sig=0/032$) در مدارس خاص و عادی معنادار می باشد. بنابراین نتیجه می گیریم که فرضیه هفتم تایید می گردد. یعنی بین اهداف زیستی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز تفاوت وجود دارد.

جدول ۱۱: نتایج آزمون t دو گروهی مستقل جهت مقایسه نمرات اهداف زیستی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی

آزمون t جهت مقایسه میانگین‌ها			آزمون لون جهت بررسی همسانی واریانس‌ها	
سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t	سطح معناداری	F
۰/۰۳۲	۲۸۸	۳/۲۳	۰/۴۱۲	۱/۷۲

هشتمین همایش ملی تازه‌های روانشناسی مثبت

وزارت آموزش و پرورش
اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان
مدیریت آموزش و پرورش شهرستان میناب دانشگاه هرمزگان

اسفندماه ۱۴۰۰ - بندرعباس

براساس نتایج جدول ۱۲، تفاوت میانگین اهداف سیاسی مدارس دوره دوم متوسطه ($t=2/45, df=288, sig=0/022$) در مدارس خاص و عادی معنادار می باشد. بنابراین نتیجه می‌گیریم که فرضیه هشتم تأیید می‌گردد. یعنی بین اهداف سیاسی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز تفاوت وجود دارد.

جدول ۱۲، نتایج آزمون t دو گروهی مستقل جهت مقایسه نمرات اهداف سیاسی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی

آزمون t جهت مقایسه میانگین‌ها			آزمون لون جهت بررسی همسانی واریانس‌ها	
سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t	سطح معناداری	F
۰/۰۲۲	۲۸۸	۲/۶۱	۰/۲۹۴	۲/۵۴

۴- بحث و نتیجه‌گیری

نخستین یافته پژوهش حاضر نشان داد که اهداف علمی-آموزشی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز متفاوت می باشد. نتایج پژوهش حاضر، با نتایج شیرینی، محمدی و محمدی (۱۳۹۳)، زکی (۱۳۹۱)، همسو است. در تبیین یافته حاضر می توان گفت در برنامه ریزی آموزشی، مشخص ساختن اهداف، اساسی ترین گام به شمار می رود. یعنی برنامه ریزان باید مقاصد را که وصول به آن ها مد نظر می باشد از پیش تشخیص دهند و آن گاه برای تحقق آن ها به تهیه برنامه اقدام کنند. البته آموزش و پرورش هر ملتی هم دارای اهداف و مقاصد آرمانی است و هم در تلاش است که در هر دوره زمانی خاص به اهداف کمی معینی دست یابد. اهداف دوره آموزش و پرورش متوسطه دوره دوم عبارتند از: تقویت ایمان و تعمیق بینش اسلامی و تزکیه نفس، رشد فضائل اخلاقی و پرورشی، روح تعبد، حقیقت جویی، پژوهش، نقادی و ابتکار، پرورش روحیه عدالت خواهی، مشارکت و تعاون، تقویت روحیه احترام به قانون، مسئولیت پذیری، گذشت و انتقاد پذیری، ساده زیستی و انفاق، تقویت آموزش‌های مربوط به تحقیق خانواده و تربیت فرزندان، شناخت ارزش کار و تولید، تقویت ذوق و استعداد هنری، تقویت روحیه امید و نشاط، شناخت علاقه و استعداد دانش آموزان به منظور هدایت تحصیلی و شغل آنان. اثربخشی یکی از مقولات مهم در زندگی فردی و اجتماعی است. مفهوم اثربخشی در خلال قرون گذشته و به ویژه در طی دهه‌های اخیر، تحولات زیادی یافته است و در حال حاضر به عنوان شاخص و معیار مهمی برای سنجش موفقیت و نیل به اهداف سازمان‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد (صادقی، ۱۳۸۲: ۴). امروزه اثربخشی به شکل عمیقی در ادبیات سازمانی جای گرفته است و به عنوان موضوع اصلی در تمامی تجزیه و تحلیل‌های سازمانی در نظر گرفته می‌شود (گودمن و پنگیز، ۱۹۹۷: ۲) و به عنوان یکی از مهم‌ترین شاخص‌های سنجش و ارزیابی عملکرد افراد در سازمان‌ها مورد استفاده قرار

می‌گیرد، به طوری که بالا بودن میزان اثربخشی به منزله موفقیت و عملکرد صحیح فرد، سازمان و مدیریت در تحقق و دستیابی به اهداف مورد نظر است و پایین بودن آن حاکی از عدم موفقیت و عملکرد نامطلوب سازمان، فرد و مدیریت است (گیوریان و تدبیری، ۱۳۸۴). اهداف علمی آموزشی عبارت است از تقویت روحیه حقیقت جویی، تعقل و تفکر، مطالعه، بررسی، تحقیق، نقادی و ابتکار در تمام زمینه های اسلامی، فرهنگی، علمی و فنی. از این رو اولین یافته پژوهش حاضر نشان داد که اهداف علمی-آموزشی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز متفاوت می باشد. مدارس خاص با توجه به وجود امکانات آموزشی و فراهم شدن زمینه مناسب برای پیشرفت دانش آموزان، با مدارس عادی متفاوت می باشد.

دومین یافته پژوهش حاضر نشان داد که اهداف اجتماعی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز متفاوت می باشد. نتایج پژوهش حاضر، با نتایج صادقی (۱۳۸۲)، ایزدی (۱۳۷۲)، شیرینی، محمدی و محمدی (۱۳۹۳)، همسو است. در تبیین یافته حاضر می توان گفت اهداف اجتماعی عبارت است از پرورش روحیه پاسداری از قداست و استواری بنیان و روابط خانواده بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی. معلمان زمانی دارای اثربخشی آموزشی هستند که بتوانند اهداف نظام آموزش و پرورش را برآورده سازند. بنابراین به طور کلی پیش فرض اثربخشی آموزشی آن است که معلمان با اهداف نظام آموزش و پرورش آشنا باشند و نسبت به آن شناخت و آگاهی کامل داشته باشند. آیا این موضوع (شناخت معلمان از اهداف سازمان آموزش و پرورش) در کشور ما نیز صادق است؟ بنابراین بخش دیگری از مسأله تحقیق، بررسی میزان شناخت معلمان کشورمان از اهداف فعلی نظام آموزش و پرورش است و در نهایت چه رابطه‌ای بین میزان شناخت معلمان از اهداف مقطع متوسطه و میزان اثربخشی آموزشی مدارس وجود دارد؟ تا به امروز چندین نسل از تحقیقات تجربی اثربخشی مدارس می‌گذرد. نسل اول تحقیقات اثربخشی در دهه ۶۰ و ۷۰ میلادی در ایالات متحده آمریکا و انگلستان شکل گرفت. نسل دوم تحقیقات اثربخشی مدارس شامل انتقادات پورکی و اسمیت بر مطالعات نسل اول است (وردیس، ۲۰۰۳: ۱۵۸). از دهه ۸۰ به بعد نیز تحقیقات اثربخشی مدارس به طور گسترده‌های در کشورهای مختلف جهان ادامه یافته است که در این راستا می توان به تحقیقات تجربی راتر، بروک اور و ماداوس به عنوان شاخص ترین تحقیقات تجربی اشاره کرد (هوی، ۱۹۸۵: ۱۱۷). در زمینه اثربخشی مدارس نیز، اندرسون معتقد است که اثربخشی مدارس تا حدود زیادی به اثربخشی معلمان وابسته است، زیرا بر این باور است که قبل از تأثیر مواد و وسایل آموزشی جدید بر دانش آموزان این معلمان هستند که باید مواد و وسایل مزبور را تأیید کنند و به کار برند. اندرسون اثربخشی را دستیابی به اهداف خاص تعریف می کند خواه این اهداف توسط خود معلمان، خواه توسط دیگران (مسئولان آموزش و پرورش) تهیه و تدوین شده باشند. با توجه به اهداف اجتماعی مدارس

دوره دوم متوسطه، در این یافته مشاهده می شود که اهداف اجتماعی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز متفاوت می باشد.

سومین یافته پژوهش حاضر نشان داد که اهداف فرهنگی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز متفاوت می باشد. نتایج پژوهش حاضر، با نتایج زکی (۱۳۹۱)، واعظی، حسینی و امیرحسینی (۱۳۸۸)، صادقی (۱۳۸۲)، همسو است. در تبیین یافته حاضر می توان گفت اهداف فرهنگی عبارت است از شناساندن فرهنگ و آداب و سنن مطلوب جامعه اسلامی ایران به منظور حفظ و حراست آنها و دفع سنن و رسوم منحط و خرافی. از آغاز تاسیس مدارس متوسطه در بیشتر کشورها اعتقاد بر این است که مدارس متوسطه باید بتوانند میراث فرهنگی مردم یک کشور و جهان را به نسلهای آتی منتقل کنند. این امر بطرق گوناگون تعبیر شده است: ۱. آشنا سازی جوانان با کتابهای بزرگ و معتبر ۲. آشناسازی جوانان با هنر، موسیقی، ادبیات کهن، فلسفی و داستانی ۳. قبول و پیروی جوانان از اصول زندگی و رسوم بزرگسالان ۴. پذیرش عقاید سیاسی و مذهبی بزرگسالان. برای تعیین هدف برنامه درسی بخصوصی در حوزه فرهنگی، باید منابع آنرا شناخت و بر اساس اطلاعاتی که از این منابع بدست می آید، هدف را تعیین کرد. منابع تعیین هدف، همان منابع یادگیری است و مطالعه آن به طراحی یادگیری کمک می کند. یادگیرنده، دانش و جامعه سه منبع اصلی تعیین هدف است. برنامه درسی هنگامی پویاست که متضمن فعالیتهای یادگیرنده باشد و یادگیرنده وقتی در جریان آموزش مشارکت می کند و از تجربیات مفید بهره مند می شود که این تجارب با آمادگی، علائق، امکانات، نیازها و میزان رشد او متناسب باشد. برنامه درسی باید با تواناییهای ذهنی و عقلانی یادگیرنده متناسب باشد. اگر محتوای انتخاب شده بالاتر از سطح توانایی یادگیرنده باشد، یادگیرنده مفاهیم و مهارتهای مورد نظر را درک نمی کند و اگر محتوا پایینتر از سطح توانایی یادگیرنده باشد، رغبت لازم برای یادگیری در او بوجود نمی آید. از این رو طبق یافته پژوهش حاضر مشاهده شد که اهداف فرهنگی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز متفاوت می باشد.

چهارمین یافته پژوهش حاضر نشان داد که اهداف اخلاقی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز متفاوت می باشد. نتایج پژوهش حاضر، با نتایج صادقی (۱۳۸۲)، دبلیو یو (۲۰۰۵) کوالکسی (۱۹۹۲) همسو است. در تبیین یافته حاضر می توان گفت اهداف اخلاقی عبارت است از ایجاد زمینه لازم برای خود شناسی به منظور خداشناسی و همچنین تقویت احساس کرامت اخلاقی و برانگیختن عزت نفس. استمرار و بقای هر جامعه‌ای مستلزم آن است که مجموعه باورها، ارزش‌ها، رفتارها، گرایش‌ها، دانش‌ها و مهارت‌های آن به نسل‌های جدید منتقل شود. ساز و کار این انتقال فرآیند آموزش و پرورش است (علاقه‌بند، ۱۳۸۶: ۳۵). نهاد آموزش و پرورش از مهم‌ترین خرده نظام‌های جوامع مدرن

هشتمین همایش ملی تازه‌های روانشناسی مثبت

وزارت آموزش و پرورش
اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان
مدیریت آموزش و پرورش شهرستان میناب دانشگاه هرمزگان

اسفندماه ۱۴۰۰ - بندرعباس

محسوب می‌شود و به عنوان بارزترین نمود سرمایه‌گذاری نیروی انسانی نقش اصلی را در توسعه سرمایه انسانی و پیشرفت جوامع بشری بخصوص در حوزه اخلاق ایفا می‌نماید. نقش آموزش و پرورش در توسعه سرمایه انسانی به قدری حائز اهمیت است که بسیاری از اندیشمندان، منابع انسانی متخصص و ماهر را بزرگترین دارایی و سرمایه اصلی یک جامعه قلمداد می‌کنند. به همین دلیل باید به آموزش و پرورش به عنوان یک سرمایه ملی نگریست و آن را جزء با ارزش‌ترین سرمایه‌ها که در وجود انسان‌ها ذخیره و سرمایه‌گذاری می‌شود، به حساب آورد (میرزا نیا، ۱۳۸۹: ۲). نهاد آموزش و پرورش از یک سو، استعدادها و توانایی‌های نیروی کار را شکوفا می‌سازد و زمینه کاربرد تکنولوژی برتر و بالاتر را برای نیروی کار فراهم می‌نماید و از سوی دیگر، راه هر گونه وابستگی و استعمارزدگی را بر روی یک ملت سد می‌کند و زمینه استقلال سیاسی و فرهنگی جوامع را فراهم می‌نماید (صافی، ۱۳۷۵: ۸). همچنین نهاد آموزش و پرورش ضمن انتقال میراث فرهنگی و اجتماعی، به تربیت نیروی انسانی ماهر در زمینه‌های مختلف تخصصی می‌پردازد و موجبات جذب و اشتغال افراد را در سازمان‌ها و مؤسسات اقتصادی سیاسی و اجتماعی فراهم می‌نماید (علاقه بند، ۱۳۸۶). از این رو طبق یافته پژوهش حاضر مشاهده شد که اهداف اخلاقی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز متفاوت می‌باشد.

پنجمین یافته پژوهش حاضر نشان داد که اهداف اعتقادی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز متفاوت می‌باشد. نتایج پژوهش حاضر، با نتایج واعظی، حسینی و امیرحسینی (۱۳۸۸)، صادقی (۱۳۸۲)، همسو است. در تبیین یافته حاضر می‌توان گفت اهداف اعتقادی عبارت است از تقویت ایمان و بسط بینش الهی بر اساس قرآن کریم و سنت پیامبر (ص) و ائمه معصومین (ع) با مراعات اصول ۱۲ و ۱۳ قانون اساسی در مورد پیروان مذاهب اسلامی و اقلیت‌های دینی. مدارس متوسطه باید به طریقی عمل کنند که جوانان را در توسعه نظام ارزش‌ها و فلسفه زندگی خودشان توانا ساخته و بر انگیزند. ارزش‌های متعدد و متعارض نوعی گنجی و ابهام برای افراد پدید می‌آورند و امکان عمل را از او می‌گیرند لذا ارزش‌های متعدد برای زندگی باید مورد توجه قرار گیرند و شناسایی شوند. امروزه نهاد آموزش و پرورش از ابزارهای مهم تحقق اهداف و مقاصد اجتماعی و از پایه‌های اساسی رشد و توسعه هر کشوری بخصوص در حوزه اعتقادی محسوب می‌شود و از این نهاد به عنوان صنعت رشد یاد می‌شود و دولت‌ها بخش بزرگی از بودجه اجتماعی خود را به تقویت این نهاد و بهبودی کیفیت نظام آموزشی و اثربخشی آموزشی نهاد آموزش و پرورش اختصاص می‌دهند (میرغفوری و صیدی، ۱۳۸۶: ۱۳۵). به همین دلیل است که در نهاد آموزش و پرورش معلمان به عنوان خط مقدم و عامل آن نهاد تلقی می‌شوند، اما لازم به ذکر است طبق نتایجی که در دهه ۱۹۹۰ در دومین گردهمایی سازمان بین‌المللی کار در زمینه شرایط کار معلمان برگزار گردید، این نتیجه حاصل شد که اثربخشی معلمان در کل جهان به ویژه در کشورهای در حال توسعه مانند

هشتمین همایش ملی تازه‌های روانشناسی مثبت

وزارت آموزش و پرورش
اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان
مدیریت آموزش و پرورش شهرستان میناب دانشگاه هرمزگان

اسفندماه ۱۴۰۰ - بندرعباس

ایران، به مرحله فوق‌العاده پایینی تنزل کرده است (امین‌فر، پورظهیر و باقری، ۱۳۸۸). بنابراین طبق یافته پژوهش حاضر مشاهده شد که اهداف اعتقادی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز متفاوت می‌باشد.

ششمین یافته پژوهش حاضر نشان داد که اهداف اقتصادی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز متفاوت می‌باشد. نتایج پژوهش حاضر، با نتایج زکی (۱۳۹۱)، شیربیگی، محمدی و محمدی (۱۳۹۳)، واعظی، حسینی و امیرحسینی (۱۳۸۸)، هم‌سو است. در تبیین یافته حاضر می‌توان گفت اهداف اقتصادی عبارت است از شناخت و شناساندن ارزش کار، معاش حلال و پرورش روحیه مبارزه با بیکاری و بطالت و روحیه کاذب. همچنین شناخت منابع اقتصادی کشور و شیوه‌های صحیح استفاده از آن‌ها و ... کاهش اثربخشی آموزشی به معنای انجام نشدن یا ناقص انجام شدن فرآیند یادگیری و صورت‌نگرفتن جامعه‌پذیری کامل دانش‌آموزان (آینده‌سازان کشور) است که خود این امر نیز سبب کاهش سطح سواد، نبود کارشناسان و متخصصان در زمینه‌های مختلف و نبود شهروندان آگاه در آینده خواهد شد. به عبارت دیگر، پایین بودن اثربخشی معلمان در کشورهایی مانند ایران به معنای عدم پیشرفت در مسیر توسعه کاهش سرعت در مسیر توسعه‌یافتگی است و این امر مدت زمان پیشرفت و توسعه را دوچندان می‌کند. بنابراین ضروری است که به این مسأله رسیدگی شود. نقش و اهمیتی که آموزش و پرورش در رشد و توسعه کشورها نسبت به کارکردهای این نهاد توجه نمایند. امروزه کمتر کسی است که از نقش بی‌بدیل آموزش و پرورش در پیشرفت صنعتی و علمی کشورهای توسعه‌یافته بی‌اطلاع باشد. اگر اهداف آموزش و پرورش در فرایندی صحیح انتخاب نشوند طبعاً نمی‌توانند در مقام عمل راهنمای مناسبی باشند و البته صرفاً هدف‌های روی کاغذ خواهد بود که کمکی به اثربخشی مدارس نمی‌کنند (زکی، ادیبی و یزدخواستی، ۱۳۸۵). در این راستا طبق یافته پژوهش حاضر مشاهده شد که اهداف اقتصادی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز متفاوت می‌باشد.

هفتمین یافته پژوهش حاضر نشان داد که اهداف زیستی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز متفاوت می‌باشد. نتایج پژوهش حاضر، با نتایج شیربیگی، محمدی و محمدی (۱۳۹۳)، زکی (۱۳۹۱)، واعظی، حسینی و امیرحسینی (۱۳۸۸)، صادقی (۱۳۸۲)، هم‌سو است. در تبیین یافته حاضر می‌توان گفت اهداف زیستی عبارت است از تأمین سلامت جسمی و روانی از طریق فراهم ساختن لوازم، شرایط و محیط مناسب برای تربیت بدنی، ورزش، بهداشت جسمی و روانی و تفریحات سالم و همچنین آموزش و مراعات بهداشت فردی و جمعی. تعیین و تعریف هدف‌ها در دوره متوسطه در حوزه سلامت، علاوه بر اصول کلی، بایستی خاص دوره متوسطه بیان شوند. اهداف آموزش دوره متوسطه

بخصوص در حوزه سلامت با توجه به خصوصیات آنها می‌تواند بر مبنای ویژگی‌های زیر صورت گیرد: بلوغ و نوجوانی، رشد بدنی، هورمونی و مغزی، بلوغ جنسی و تربیت جنسی، تحول شناختی، رشد هویت و استقلال، رشد اجتماعی و تجدید مناسبات اجتماعی، رشد فرهنگی، اخلاقی و دینی، اوقات فراغت و نیازمندی‌های نوجوانان، اختلالات دوران نوجوانی، انتخاب و راهنمای شغلی، همسرگزینی و تشکیل خانواده. هر موقعیت آموزشی موقعیتی منحصر به فرد است. اهداف، روشها و افراد در هر موقعیت با دیگر موقعیت‌ها فرق دارند و بایستی با توجه به این تفاوت‌ها، تصمیمات اتخاذ شوند. لذا می‌توان گفت دستورالعمل‌هایی که بتوانند موفقیت تدوین برنامه را تضمین کنند وجود ندارد و بایستی با این نگرش وارد حوزه تدوین برنامه شد و مدارس عادی و خاص را در این زمینه مورد توجه قرار داد در این راستا طبق یافته پژوهش حاضر مشاهده شد که اهداف زیستی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز متفاوت می‌باشد.

هشتمین یافته پژوهش حاضر نشان داد که اهداف سیاسی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز متفاوت می‌باشد. نتایج پژوهش حاضر، با نتایج ایزدی (۱۳۷۲)، کولیا (۲۰۰۲)، اندرسون (۱۳۷۷)، واعظی، حسینی و امیرحسینی (۱۳۸۸)، شیربیگی، محمدی و محمدی (۱۳۹۳)، همسو است. در تبیین یافته حاضر می‌توان گفت اهداف سیاسی عبارت است از تعلم و تعلیم مفهوم سیاست از دیدگاه اسلام و ارتقاء بینش و بیداری سیاسی نسبت به اوضاع سیاسی ایران و جهان و بخصوص جوامع اسلامی، ملل محروم و شرکت فعال در سرنوشت سیاسی کشور (کریم پور و الهام پور، ۱۳۸۰). در طرح کلیات نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران ۱۳۶۷ اهداف متعددی برای دوره متوسطه فراگیر مطرح شده است. در طرح جدید آموزش متوسطه ۱۳۶۹ نیز هدف کلی متوسطه و اهداف هر یک از شاخه‌های تحصیلی مورد بحث قرار گرفته است. در این طرح آمده است: هدف کلی آموزش متوسطه و پیش‌دانشگاهی و کاردانی پیوسته عبارت است از: اعتلای سطح فرهنگ و دانش عمومی و آماده ساختن جوانان برای اشتغال مفید یا ادامه تحصیل در سطوح عالی‌تر تحصیلی. اهداف هر یک از شاخه‌ها نیز به شرح ذیل اعلام شده است (صافی، ۱۳۷۵). بنابراین طبق یافته پژوهش حاضر مشاهده شد که اهداف سیاسی مدارس دوره دوم متوسطه در مدارس خاص و عادی در آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز متفاوت می‌باشد.

بر اساس یافته‌های این تحقیق پیشنهاد می‌شود که شورای عالی آموزش و پرورش در یک فرایند پژوهشی نسبت به هدف‌گزینی دوره‌ها اقدام کند. در مرحله بعد دست‌اندرکاران مدارس، خانواده‌ها و گروه‌های اجتماعی در خصوص مقبولیت، مفهوم بودن و ضرورت داشتن این اهداف مورد پرسش قرار گیرند. اجماع مدرسه، خانواده و اجتماع در مورد اهداف بسیار

ضروری است و پشتوانه تحقق این اهداف خواهد بود. با توجه به یافته‌های این تحقیق و وجود تفاوت بین اهداف مدارس خاص و عادی، به مسئولین آموزش و پرورش پیشنهاد می‌شود، نگاه ویژه‌ای به مدارس عادی داشته باشند تا اهداف مدارس متوسطه دوره دوم، در این مدارس به مانند مدارس خاص در سطح خوبی اجرا شود.

منابع

- امین‌فر، مرتضی، پورظهیر، علی تقی و باقری، سیف‌علی. (۱۳۸۸). بررسی و مقایسه اثربخشی معلمان جذب شده از آموزش عالی و مراکز تربیت معلم، *فصلنامه تحقیقات مدیریت آموزشی*، زمستان، شماره ۲، صفحات: ۳۷-۵۶.
- اندرسون، لورمن. (۱۳۷۷). *افزایش اثربخشی معلمان در فرآیند تدریس*، محمد امینی، تهران، انتشارات مدرسه.
- ایزدی، صمد. (۱۳۷۲). *بررسی کارایی و اثربخشی آموزش‌های ضمن خدمت معلمان استان مازندران*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه علوم تربیتی، دانشگاه تهران.
- زکی، محمد علی. (۱۳۸۹). عوامل اثربخشی سازمانی مدرسه و بررسی رابطه آن با ویژگی‌های آموزشی معلمان، *مجله علوم انسانی دانشگاه امام حسین*، تعلیم و تربیت اسلامی، شماره ۸۰، صفحات: ۱۷۲-۱۴۷.
- زکی، محمد علی؛ ادیبی، مهدی؛ یزدخواستی، بهجت. (۱۳۸۵). بررسی اثربخشی سازمانی مدارس آموزش و پرورش شهر اصفهان، *مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*، شماره ۲.
- شیربیگی، ناصر. محمدی، فردین و محمدی، جمال. (۱۳۹۳). بررسی بین رابطه شناخت معلمان از اهداف مقطع متوسطه و اثربخشی آموزشی (مطالعه موردی دبیران دبیرستان‌های شهر سنندج). *مجله علوم تربیتی*. شماره ۳. ص ۱۷۰-۱۳۹.
- صادقی، علیرضا. (۱۳۸۲). *بررسی اثربخشی برنامه‌های پرورشی مدارس متوسطه شهر زنجان*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه علوم تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی.
- صافی، احمد. (۱۳۷۵). *سازمان و قوانین آموزش و پرورش ایران*، تهران، سمت.
- علاقه‌بند، علی. (۱۳۸۶). *مقدمات مدیریت آموزشی*، تهران، انتشارات بعثت.
- گیوریان، حسن، تدبیری، سیروس. (۱۳۸۴). *مدیریت رفتار سازمانی*، تهران، یکان.
- میرزانی، جلیل. (۱۳۸۹). *بررسی علل و میزان رغبت دبیران مقطع متوسطه مدارس شهری ناحیه یک سنندج برای پذیرش سمت‌های مدیریتی*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه علوم تربیتی، دانشگاه کردستان.
- میرغفوری، حبیب‌الله و صیدی، حسن. (۱۳۸۶). *شناسایی، تجزیه و تحلیل و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر بهره‌وری معلمان*، *مجله علوم تربیتی و روانشناسی*، زمستان، صفحات: ۱۲۹-۱۴۱.

نقیه، مجید. (۱۳۸۹). *ظرافت‌های معلّمی*، تهران، گاج.

واعظی، مظفرالدین، حسینی، رسول، امیرحسینی، امیر. (۱۳۸۸). بررسی ارتباط مؤلفه‌های رفتاری مدیران با اثربخشی دبیرستان‌های شهر تهران، *مجله روانشناسی و علوم تربیتی*، سال ۳۹، صفحات: ۶۹-۹۱.

وزارت آموزش و پرورش. (۱۳۸۶). *اهداف پرورشی نظام آموزش و جمهوری اسلامی ایران*، انتشارات تربیت.

وزارت آموزش و پرورش. (۱۳۷۹). *آیین نامه آموزشی دوره سه ساله متوسطه روزانه*، تهران، انتشارات مدرسه.

هوی، وین. ک، میسکل، سیسل. (۱۳۸۷). *مدیریت آموزشی، تئوری، تحقیق و عمل*، میرمحمد عباسی‌زاده، ارومیه، انتشارات دانشگاه ارومیه.

Goodman ,L. & Pennigs ,A. (1997). *New perspective on organizational effectiveness*. London: jossy- Bass publisher.

Hoy, f. (1985). "A theoretical framework and exploration of organizational effectiveness of school". *Educational administive quarterly* ،No 21، 117- 134.

Kowalski ،T. (1992). "Perception of desired skills for effective principal". *Journal of school leadership* ،No 3 ،299- 309.

Verdis ،A، & Krimakdis ،T، & Pashiardis. P. (2003). "Historical ،Comparative and statistical perspective of school effectiveness research". *the international journal of Educational Management* ،No 17 ،155- 169.

Wu ،RT ،Y. (2005). "Relationship between teachers teaching effectiveness and school effectiveness in comprehensive high school in Taiwan& republic of china". *Paper presented the international Congress of school effectiveness ad improvement presented at international* ،Barcelona ،Spain ،Jan ،2 ،5 ،2005.